

De burger of de koopman?

Burgerschap, economie en ongelijkheid in het Nederlandse onderwijs

Herman van de Werfhorst

Amsterdam Centre
for Inequality Studies

Democratie en burgerschap: van wetenschap tot in de klas

- Politicologie, Onderwijskunde en Sociologie
- Micro-macro wetenschap
- De “functies” van het onderwijs

Emile Durkheim (1858-1917)

MORAL EDUCATION

A Study in the
Theory & Application
of the
Sociology of Education

Emile Durkheim

A New Introduction by Everett K. Wilson

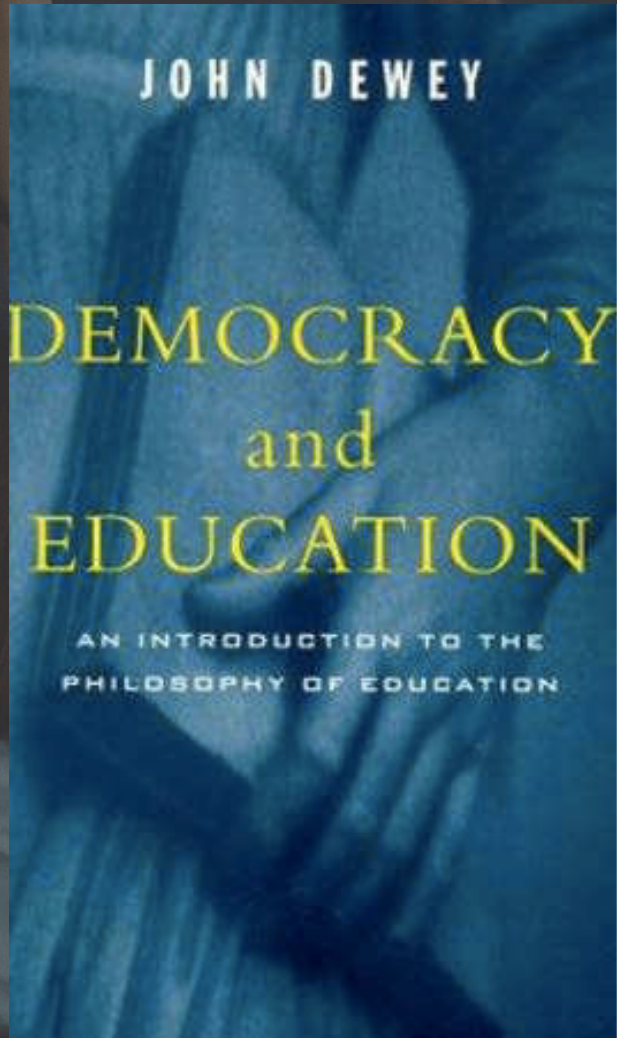
A FREE PRESS PAPERBACK

MACMILLAN PUBLISHING CO., INC.

John Dewey (1858-1952)

Wat verwacht de samenleving van het onderwijs?

- Kennis en vaardigheden / diploma's
- Voorbereiden voor arbeidsmarkt
- Voorbereiden voor zelfstandige participatie als burger

(Selectie-, Kwalificatie-, Socialisatie-functie)

En daarbinnen: efficiëntie en gelijke kansen

Een grote uitdaging in een diverse samenleving

"society can survive only if there exists among its members a sufficient degree of homogeneity; education perpetuates and reinforces this homogeneity by fixing in the mind of the child, from the beginning, the essential similarities that social life demands."

Emile Durkheim, Selected Writings, ed. and trans. Anthony Giddens (Cambridge, England: Cambridge University Press, 1972),

Onderwijsstelsels en centrale taken van het onderwijs

	Cognitieve ontwikkeling		Arbeidsmarkt		Socialisatie	
	<i>efficiëntie</i>	<i>gelijkheid</i>	<i>efficiëntie</i>	<i>gelijkheid</i>	<i>efficiëntie</i>	<i>gelijkheid</i>
Selectie: mate van tracking	A	B	G	H	M	N
Standaardisatie van input (curricula) van output (centrale toetsing) Accountability	C	D	I	J	O	P
Beroepsgerichtheid Omvang beroepsonderwijs Omvang duale stelsel	E	F	K	L	Q	R

Wiskunde op vwo en havo gaat achteruit

Door onze redacteur
Maarten Huygen

AMSTERDAM. De wiskundeprestaties van leerlingen van havo, vwo en vmbo basisberoepsleerweg zijn achteruitgegaan. Sinds 2003 dalen de wiskundeprestaties gestaag. Ook de resultaten bij natuurwetenschappen op het vmbo gaan achteruit. De leesvaardigheid is op peil gebleven. Wel is het percentage laaggeletterde leerlingen in dertien jaar gegroeid van 12 naar 18 procent. Dat blijkt uit het driejaarlijkse Pisa-onderzoek van de organisatie

voor economisch ontwikkelde landen (Oeso) onder vijftienjarigen. Staatssecretaris Dekker maakt zich zorgen over de gestaag dalende trend bij wiskunde in vwo en havo. „Ook al gaat het om een lichte daling, we kunnen hier geen genoeg mee nemen”, schrijft hij in een brief aan de Kamer. Wat wiskunde betreft staat Nederland nog steeds op de zesde plaats van de Oesoranglijst en op de tweede plaats in de EU. Beide landen-groepen zakken gemiddeld, terwijl steeds meer Aziatische landen in de wereldtop komen.

De rekenprestaties op de Nederlandse basisschool gaan al 20 jaar achteruit, bleek vorige week uit een ander internationaal vergelijkend onderzoek: *Trends in International Mathematics and Science Study (Timss)*. Haalde in 1995 vijftig procent van de leerlingen van groep zes het op een na hoogste niveau in rekenen en natuuronderwijs, in 2015 was dat nog 37 procent. Inmiddels zijn de toelatingsnormen voor de pabo strenger geworden, zodat nieuwe lichten onderwijzers beter kunnen rekenen.

Leerlingen minder goed in natuurwetenschappen

Dit blijkt uit de PISA-ranglijst, het internationaal onderzoek naar schoolprestaties in OESO-landen.

Belia Heilbron 6 december 2016

Vooral zwakke leerling leest in Nederland relatief goed

De Nederlandse leerlingen scoren weliswaar nog steeds bovengemiddeld, maar vooruitgang ontbreekt.

Maarten Huygen 5 december 2017

Het onderwijs wordt niet beter van al die ranglijsten

Het kabinet valt de leraren in het onderwijs af en kijkt te veel naar internationale ranglijsten vinden Jelmer Evers en René Kneyber.

Jelmer Evers & René Kneyber 18 december 2012

Daling rekenniveau 'trend'

9 december 2008

Nederlandse basisscholieren zijn sinds 1995 geleidelijk slechter gaan rekenen. Nederland zakt op de internationale ranglijsten, die worden aangevoerd door Hongkong en Singapore. Bij rekenen staan de Nederlanders nog wel op de negende plaats van 36 landen. Bij het natuurwetenschappelijk onderwijs is Nederland voor het eerst uit de toptien gevallen. Andere landen zijn beter gaan presteren.

Zelfs in Rusland weten leerlingen beter hoe ze moeten stemmen dan in Nederland

Onderwijs Nederlandse middelbare scholieren weten weinig over burgerschap en democratie. „Dit komt niet vanzelf goed.”

Maarten Huygen 9 november 2017

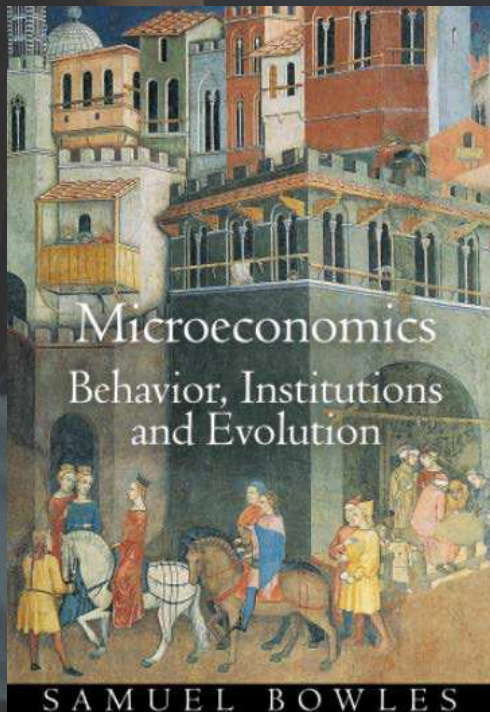
Institutions: formal and informal rules and regulations that give a durable structure to interactions among members of a population (Samuel Bowles)

Onderwijsstestel / regels
zijn institutes.
Onderwijsbestel

Adam Przeworski

Institutions Matter?¹

THE THEORY OF 'NEW INSTITUTIONALISM'² CONSISTS OF TWO propositions: 1) 'Institutions matter': they influence norms, beliefs, and actions; therefore, they shape outcomes; 2) 'Institutions are endogenous': their form and their functioning depend on the conditions under which they emerge and endure.

Het Nederlandse stelsel

- Vroege selectie
- Standaardisatie en accountability op output
- Beroeps-specifiek systeem (mbo, hbo)
- Vrijheid van onderwijs / autonomie van scholen

Hoe goed is het Nederlandse systeem ingericht om de centrale functies te vervullen?

O P L E I D I N G

kleuterschool } BASISONDERWIJS
lagere school }

L.B.O.

L.T.S.
L.H.N.O.
L.E.A.O.
L.A.O.
e.a.

M.B.O.

M.T.S.
M.E.A.O.
M.H.N.O.
e.a.

H.B.O.

H.T.S.
H.E.A.O.
H.H.N.O.
e.a.

Een lasser op een scheepswerf

A.V.O.

M.A.V.O.
H.A.V.O.
Atheneum
Gymnasium

V.W.O.

UNIVERSITEIT

Het beleidsdiscours in Nederland

- Vanaf jaren 80: Van gelijke kansen naar economie (Bronneman-Helmers 2011)
- Sinds jaren 90: dalende prestaties
- 2000s: Excellentie en leraren
- Het “meer is altijd beter model” – menselijk kapitaal-theorie

Recente ontwikkelingen in Nederland

- Kortere brugperiode
- Smallere brugperiode
- Brede scholengemeenschappen verdwijnen (in de grote steden).
- Segregatie tussen scholen neemt toe
- Centrale toetsing wordt betwist (eindtoets basisonderwijs, centraal schriftelijk examen VO)

→ Autonomie van scholen? Concurrentiemodel: scholen concurreren om de beste leerlingen

Kernvragen over onderwijssystemen

1. Onderwijsstelsels en burgerschapscompetenties
2. Onderwijsstelsels en gelijke kansen
3. Onderwijsstelsels en de arbeidsmarkt

Drie rechtvaardigheidsprincipes (David Miller)

- Behoeftte (gemeenschap, familie)
- Verdienste (markt)
- Gelijkheid (burgerschap)

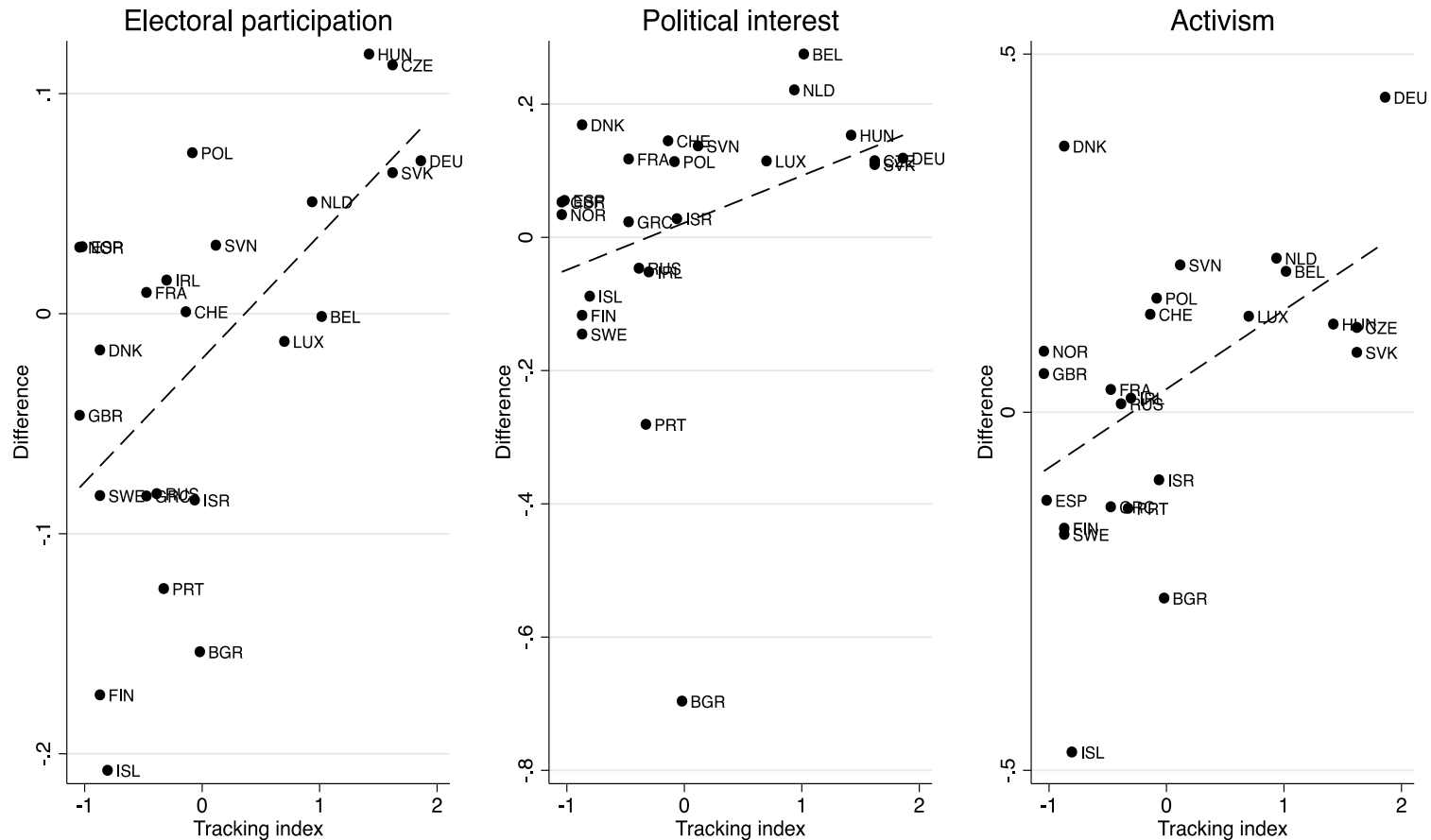
1. Onderwijsstelsels en burgerschapscompetenties

A background image showing the backs of several children in a classroom, with their hands raised in the air, suggesting an interactive learning environment. The image is slightly blurred and has a dark overlay to make the text stand out.

-
- Een gedifferentieerd onderwijsstelsel wordt geprezen vanwege de arbeidsmarkt: goede overgang van school naar werk.
 - Maar: een bedreiging voor gelijkheid in burgerschapscompetenties?
 - Landenvergelijkende patronen
 - Verschillen tussen schoolloopbanen in NL

Onderwijssystemen en de burgerschapskloof

Gap between general/academic and vocational education

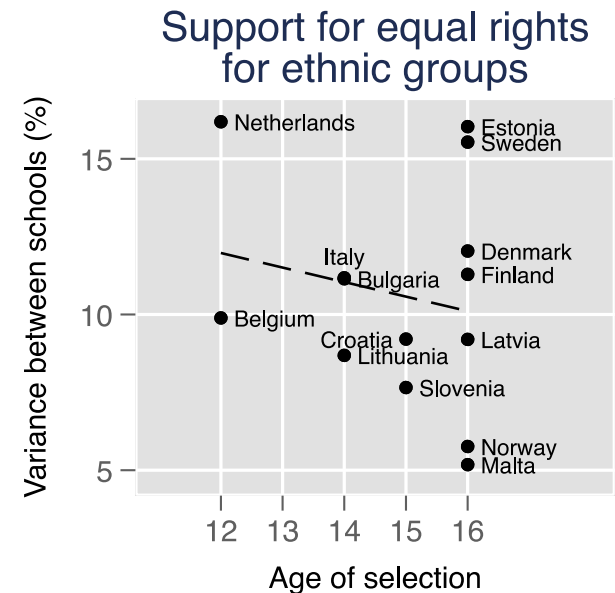
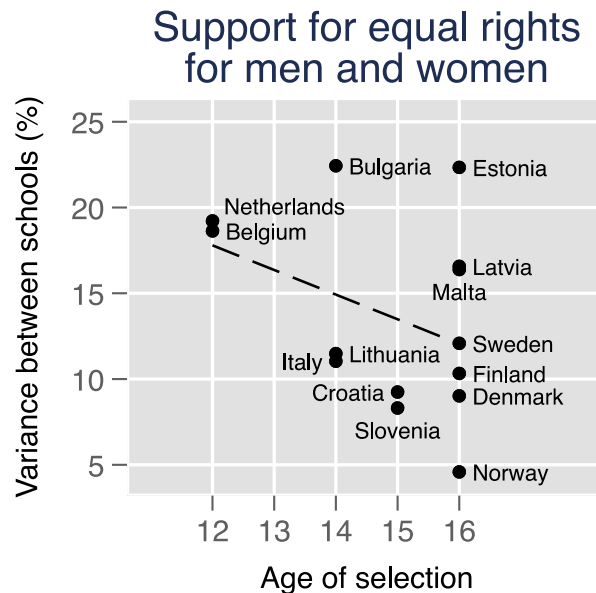
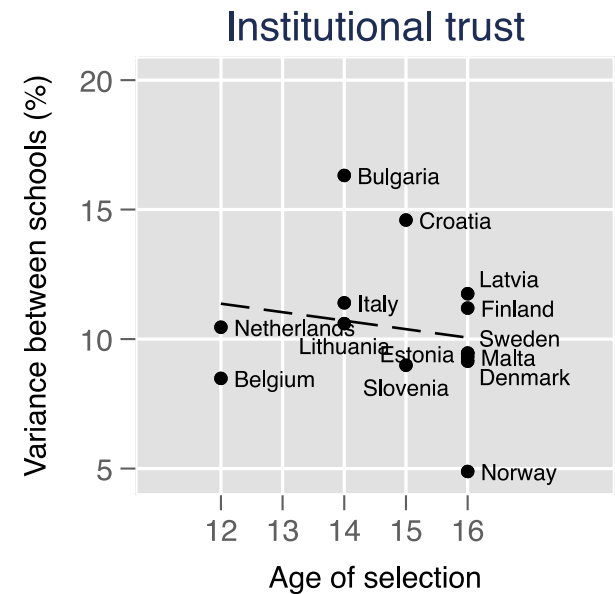
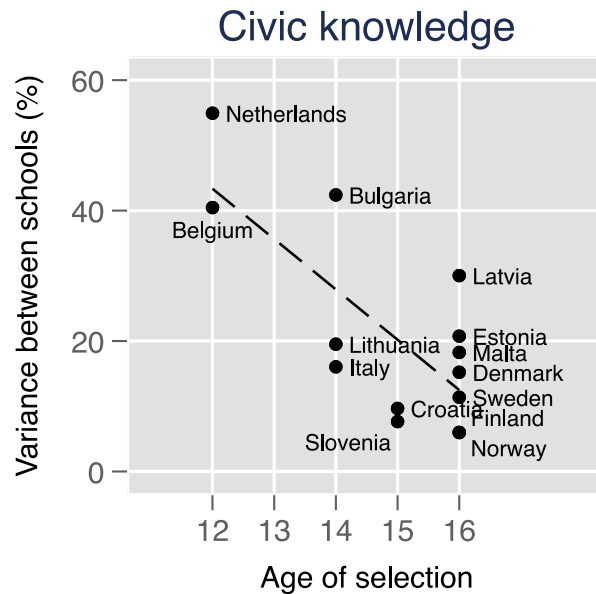

Source: ESS rounds 1-6

Van de Werfhorst, Herman G. (2017) Education and Political Engagement: The Importance of the Educational Institutional Structure. *Comparative Education Review*, 61(1): 111-140

International Civic and Citizenship Education Survey (ICCS 2016) (VO2)

Bron: Munniksma, Anke, Anne Bert Dijkstra, Ineke Van der Veen, Guuske Ledoux, Herman G. van de Werfhorst, and Geert Ten Dam,. 2017. *Burgerschap in Het Voortgezet Onderwijs. Nederland in Vergelijkend Perspectief*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Burgerlijke betrokkenheid en schoolloopbanen in Nederland

	Intention to vote	Interest in politics	Trust in institutions	Generalised trust	Ethnic tolerance
<i>Transition in type of education</i>					
Academic -> Academic (ref.)					
Academic -> Vocational	-0.002	-0.403**	0.034	-0.229*	-0.035
	-0.25	-0.127	-0.108	-0.105	-0.088
Vocational-> Vocational	-0.027	-0.405***	0.023	-0.158+	0.043
	-0.202	-0.102	-0.075	-0.087	-0.071
Source: Netherlands Longitudinal Life Course Survey NELLS waves 1 and 2					

Witschge, Jacqueline, Rözer, Jesper and Van de Werfhorst, Herman G. (2018). Type of education and civic and political attitudes. *British Educational Research Journal*, forthcoming.

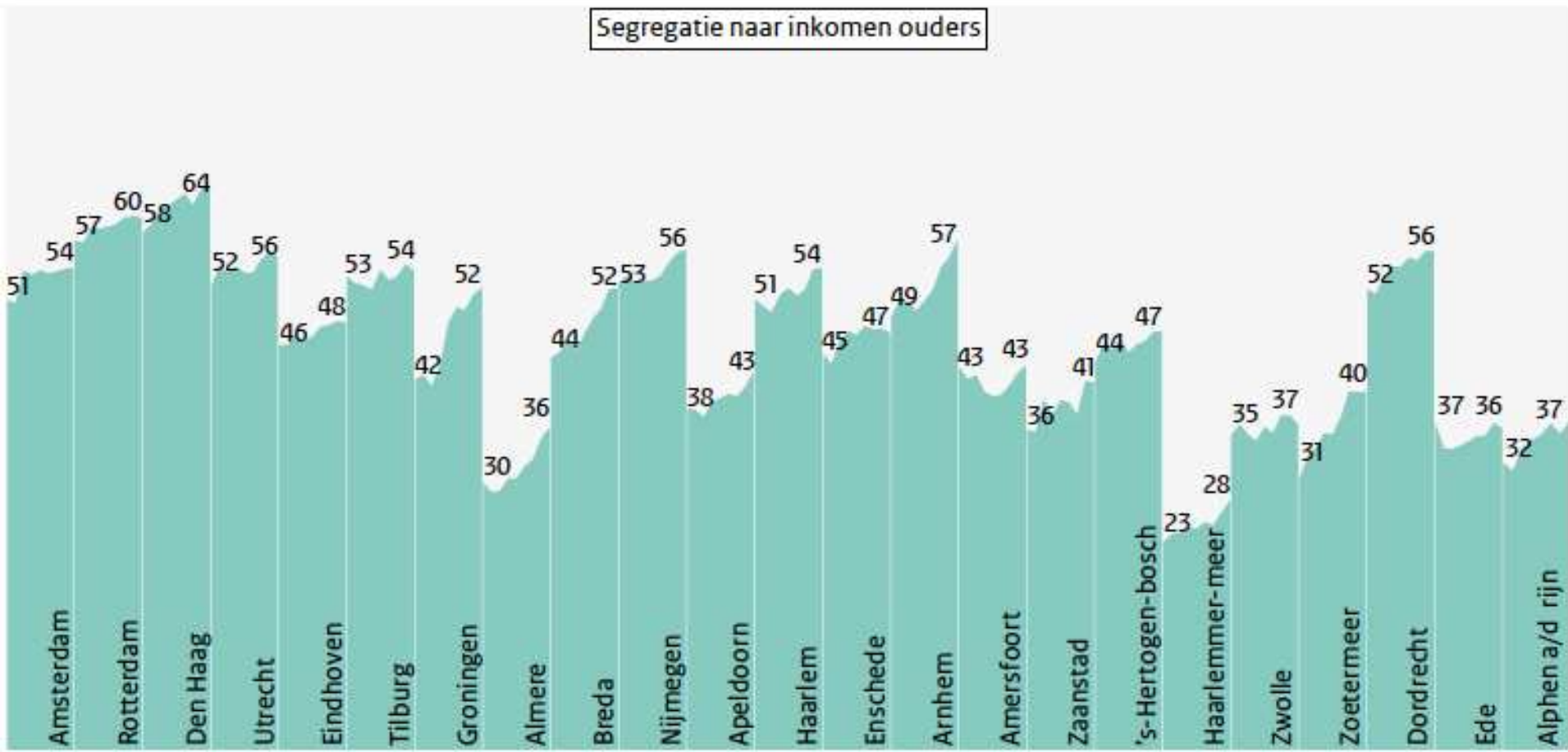
A background image showing the backs of several children in a classroom, with their hands raised in the air, suggesting an interactive learning environment. The image is slightly blurred and has a dark overlay.

2. Ongelijkheden in het onderwijs

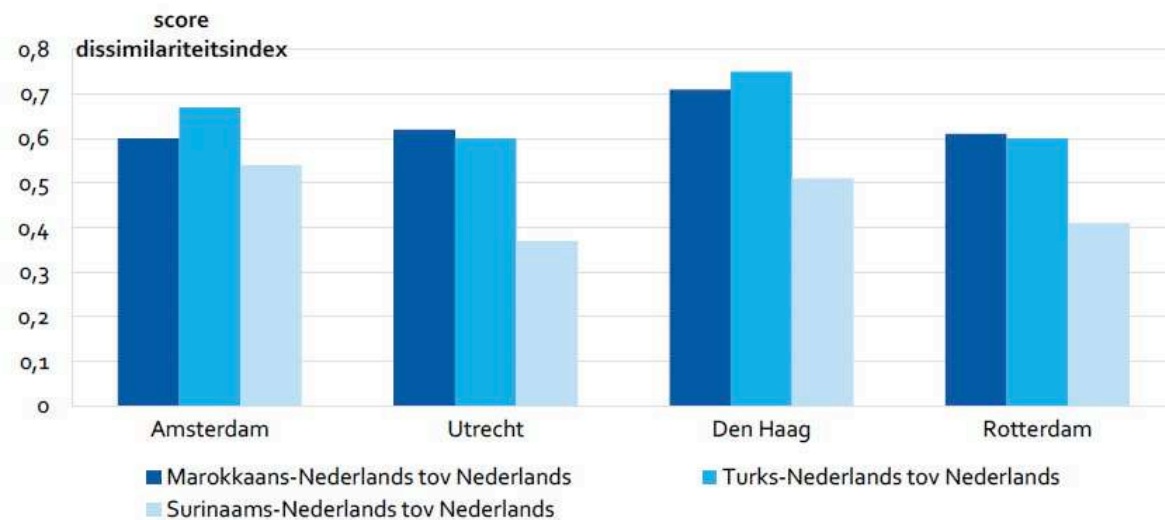
- Vroege selectie en onderwijsongelijkheid. Wat kunnen we leren van hervormingen elders?

Schoolsegregatie neemt toe (vooral op basis van inkomen)

Figuur 2.3 Mate van segregatie in het basisonderwijs naar opleiding, inkomen en migratie-achtergrond, 2008-2016

Figuur 2.4 Verdeling leerlingen met een migratieachtergrond over scholen ten opzichte van leerlingen zonder migratieachtergrond, G4 (2015/16)

Frankenberg

555

Zeer vergelijkbare
etnische/"raciale"
segregatie op
basisscholen in
Nederlandse steden
als in Amerikaanse
steden

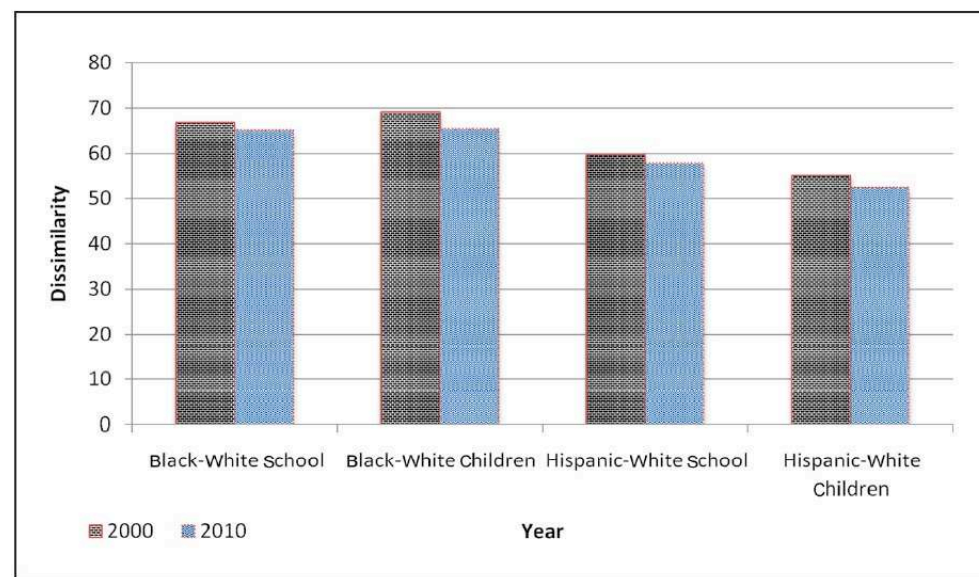

Figure 1. Mean MSA racial dissimilarity in schools and youth in neighborhoods, 2000 to 2010

Note: MSA = Metropolitan Statistical Areas. Weighted by target population in MSA

DE UNIV

Zijn kansen ongelijk in Nederland?

Recente ontwikkelingen

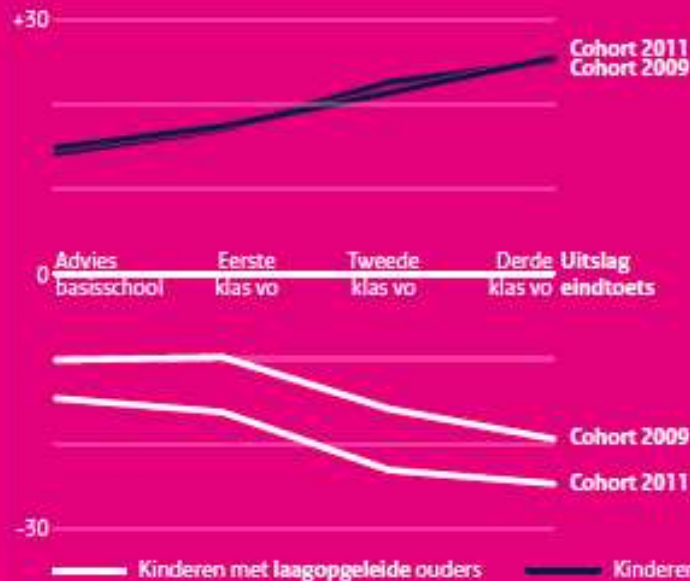
2

De verschillen nemen toe

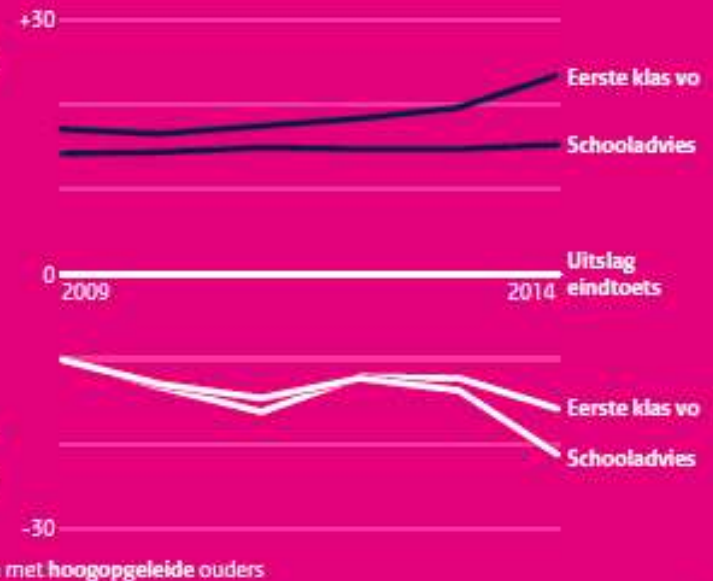
Kinderen met hoogopgeleide ouders krijgen van hun basisschool vaker een advies voor het voortgezet onderwijs dat hoger ligt dan de uitslag van de eindtoets. Bij kinderen met laagopgeleide ouders is dat andersom. Tijdens de onderbouw van het voortgezet onderwijs nemen deze verschillen toe.

De schooladviezen aan kinderen van laagopgeleide ouders dalen de afgelopen jaren. Kinderen van hoogopgeleide ouders beginnen op een hoger niveau dan in eerdere jaren. Ook daardoor worden de verschillen groter.

Gemiddelde afwijking van de eindtoets-uitslag in procenten ...
... per cohort ...

... en per kalenderjaar

Bron: Inspectie van het Onderwijs (2016). De staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2014-2015. Utrecht: IvhO.

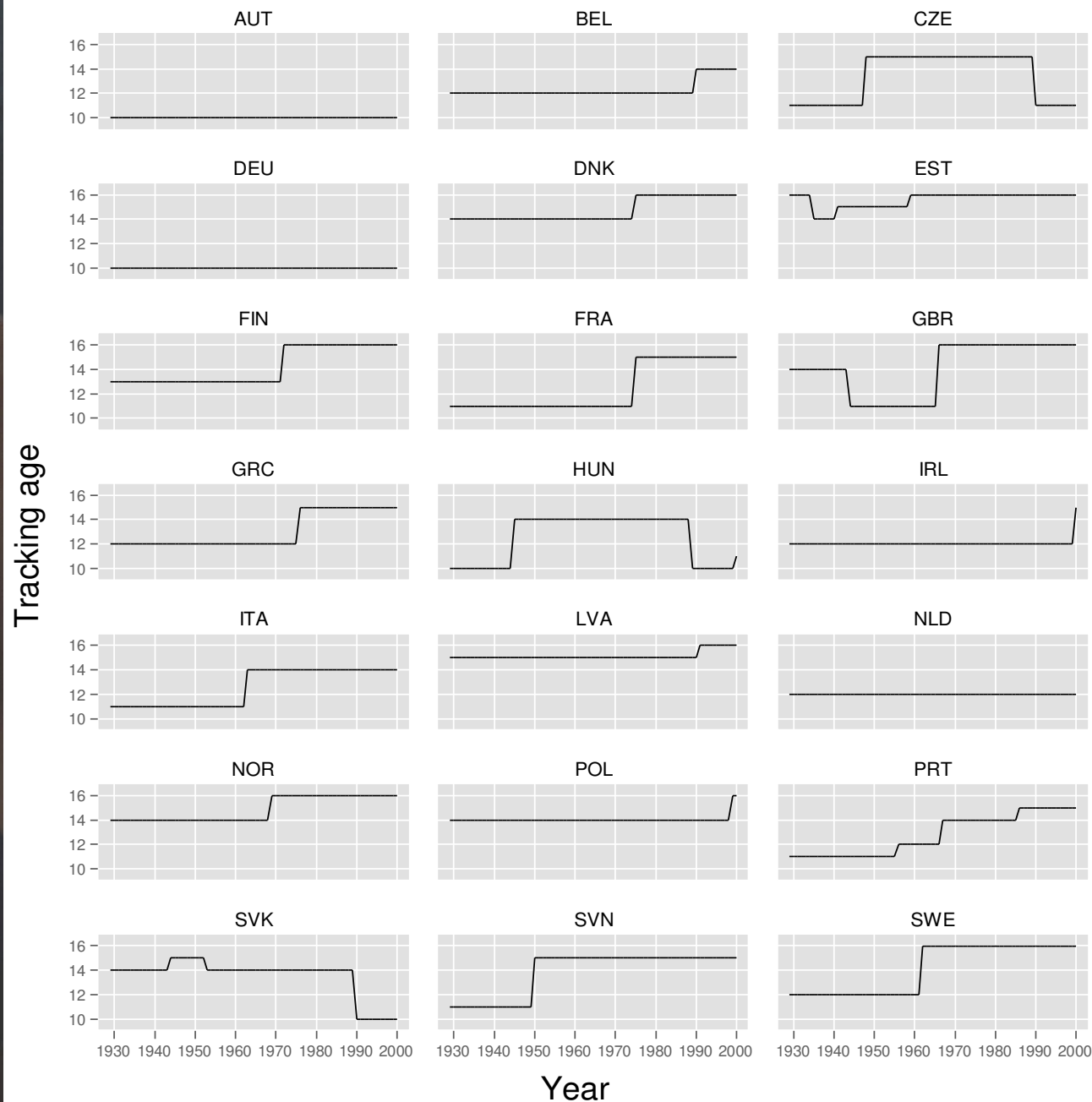
UNESCO 2018

Rank	Country	Preschool (rank)	Primary School (rank)	Secondary School (rank)
1	Latvia	4=	2	1
2	Ireland	33	16	2
3	Spain	22	4	3
4	Denmark	17=	12	4
5	Estonia	31		5
6	Poland	4=	15	6
7	Croatia	24=		7
8	Japan	34		8
9	Canada	27	18	9
10	Slovenia	28	17	10
11	Finland	14	3	11
12	Portugal	8	8	12
13	Italy	15	6	13
14	Romania	39		14
15	Lithuania	1	13	15
16	United Kingdom	20	23	16
17	Republic of Korea	35		17
18	Switzerland	4=		18
19	Hungary	32	19	19
20	Norway	17=	7	20
21	Greece	29		21
22	Iceland	2=		22
23	Germany	23	20	23
24	United States	40	22	24
25	Sweden	16	11	25
26	Netherlands	10=	1	26
27	Czech Republic	38	10	27
28	Belgium	10=	9	28
29	Austria	10=	5	29
30	Australia	36	25	30
31	Cyprus	26		31
32	Slovakia	37	21	32
33	New Zealand	30	28	33
34	Luxembourg	13		34
35	France	2=	14	35
36	Israel	4=	27	36
37	Bulgaria	24=	26	37
38	Malta	17=	29	38
	Chile	21	24	
	Mexico	9		
	Turkey	41		

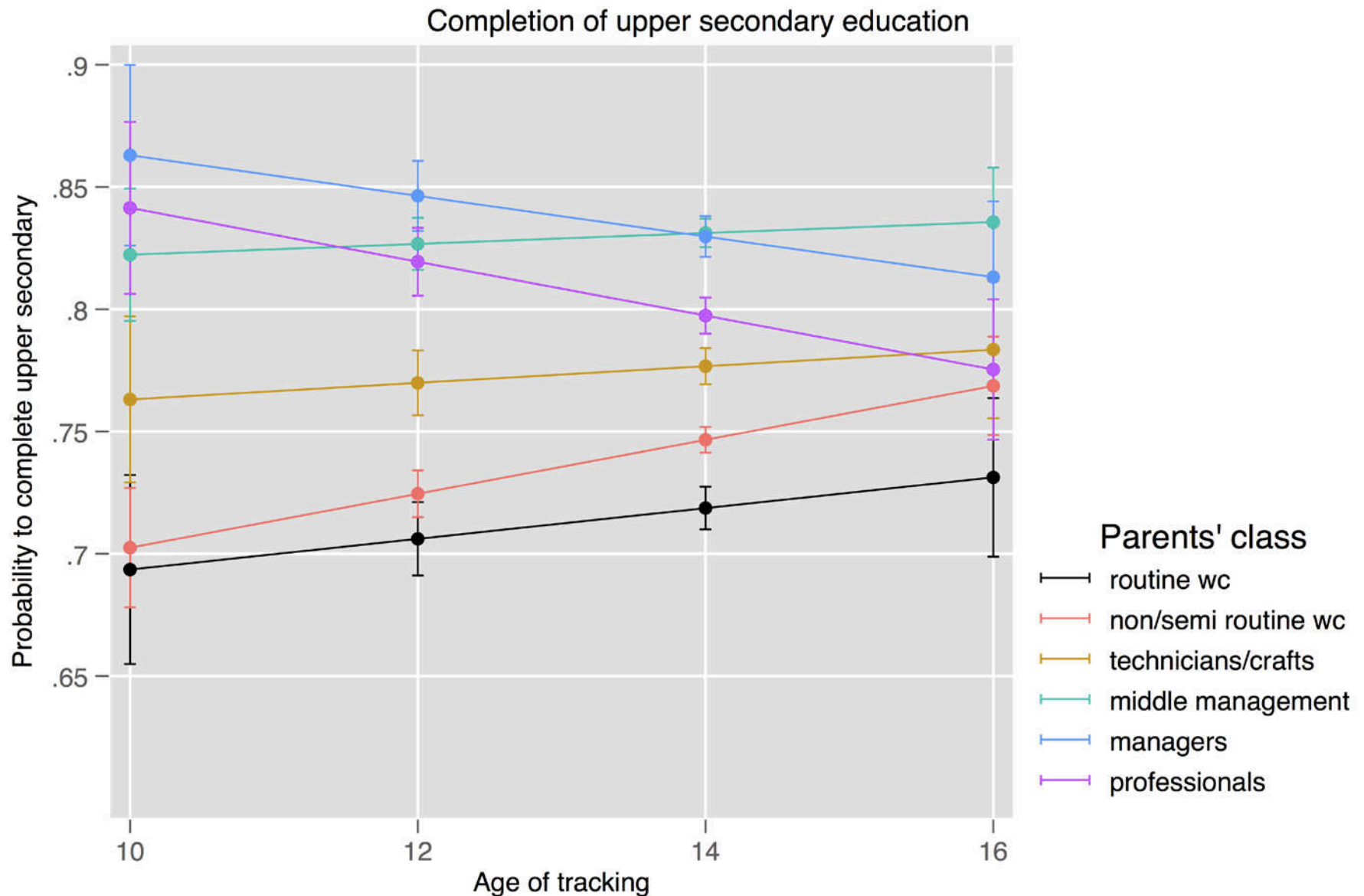
Note: A light blue background indicates a place in the top third of the ranking, medium blue denotes the middle third, and dark blue the bottom third. The blank cells indicate there are no data available.

Source: See Box 2.

Hervormingen in selectiemoment in Europa

Behalen van een hoger-secundair VO diploma (LPM)

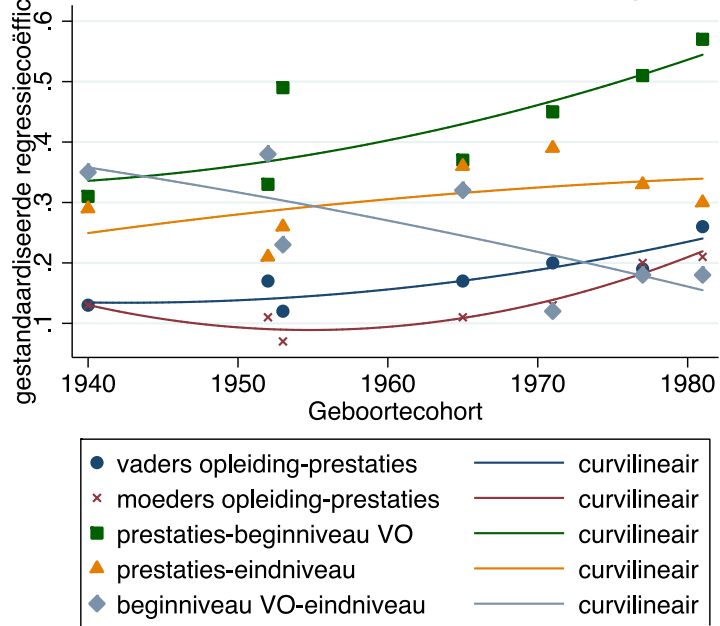
```
graph LR; A[Egalitair politiek klimaat] --> B[Onderwijs- hervormingen]; B --> C[Sociale ongelijkheden in het onderwijs];
```

Egalitair politiek
klimaat

Onderwijs-
hervormingen

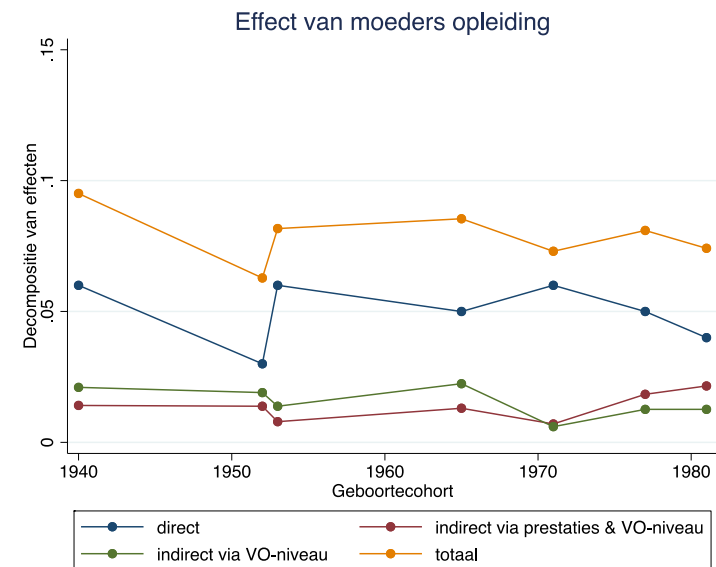
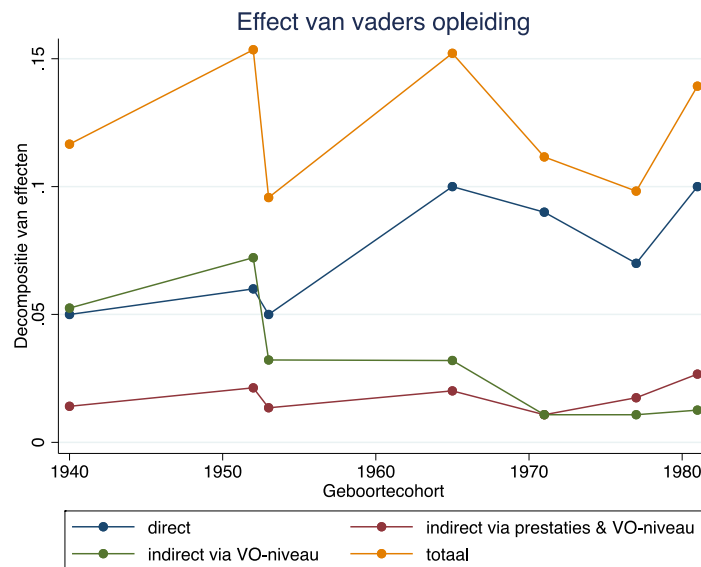
Sociale
ongelijkheden in
het onderwijs

Directe effecten van meritocratische paden

Maar... Waterbed- effecten

Effecten van ouders opleiding op bereikt opleidingsniveau

3. De arbeidsmarkt

Is het beroepsonderwijs nog wel up-to-date voor de moderne economie?

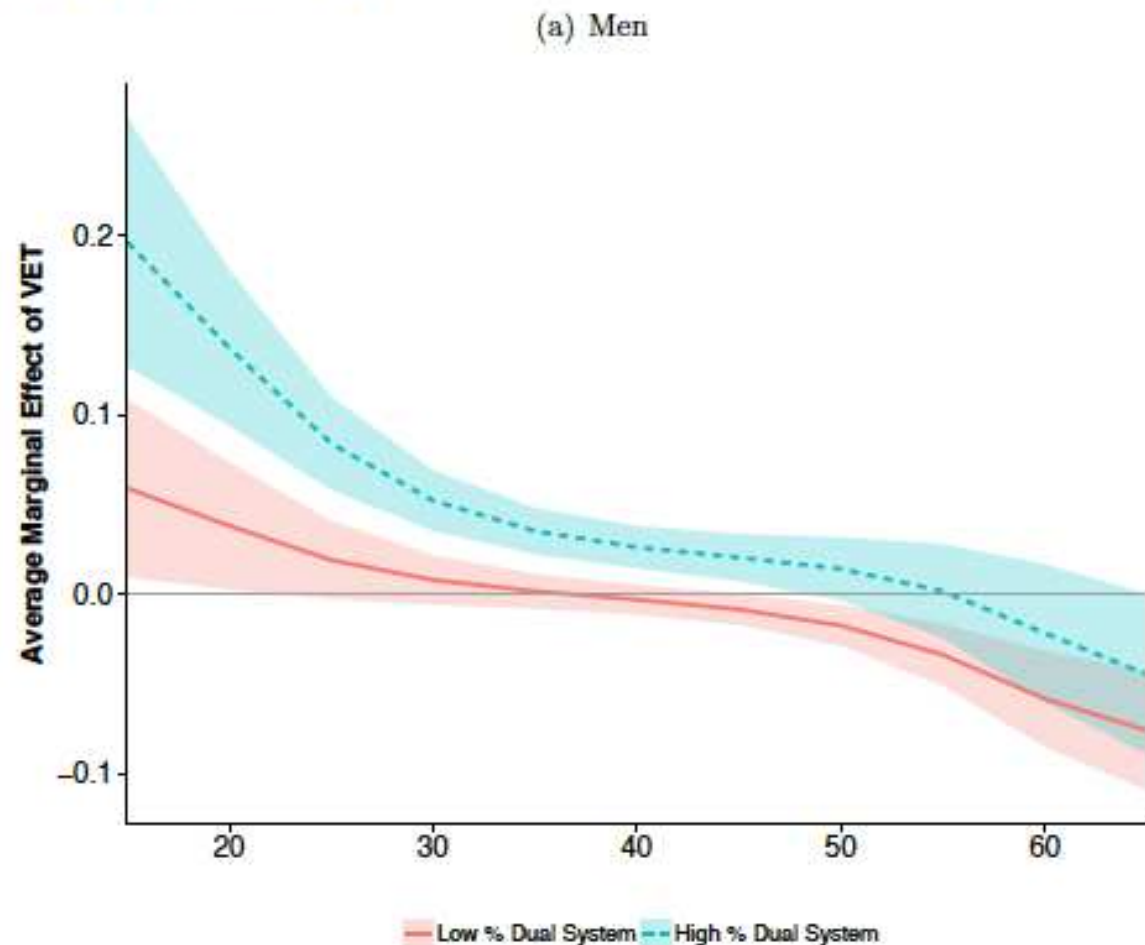
- Beroepsonderwijs over de levensloop
- Wat is het “rendement” op specifiek onderwijs?

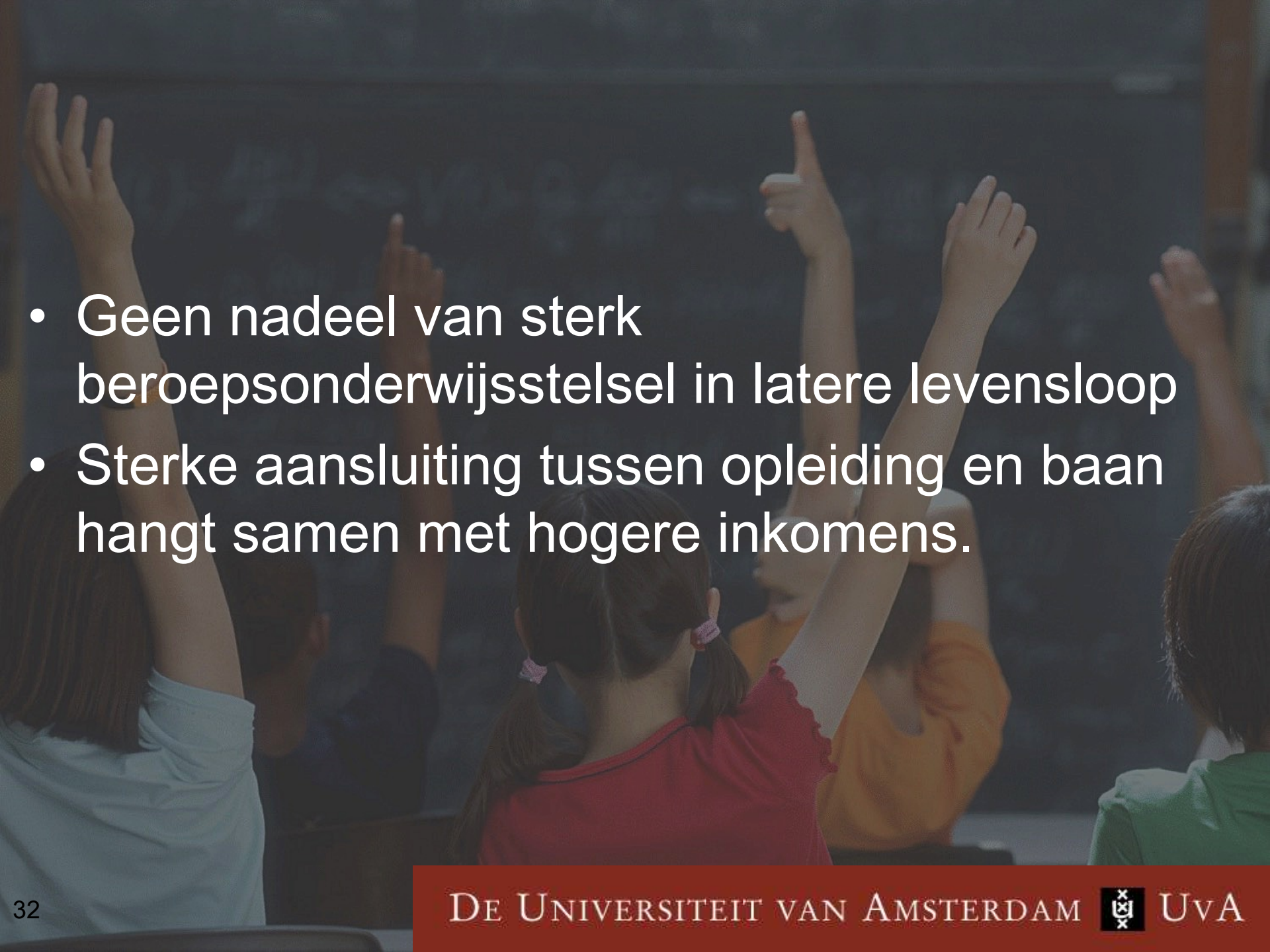
De positie van het beroepsonderwijs over de levensloop

(Source: PIAAC)

Forster, A., Bol, T. & Van de Werfhorst HG (2016). Vocational education and employment over the life cycle. *Sociological Science*

Figure 4: Average Marginal Effect of VET on Employment in Countries with Low and High Dual System Enrollment

-
- A background image showing the backs of several children in a classroom, with their hands raised in the air, suggesting an active learning environment. The image is slightly blurred and has a dark overlay.
- Geen nadeel van sterk beroepsonderwijsstelsel in latere levensloop
 - Sterke aansluiting tussen opleiding en baan hangt samen met hogere inkomens.

4. Uitkomsten vergeleken

A background image showing the backs of several children in a classroom, with their hands raised in the air. The children are wearing various colored shirts (light blue, red, orange, green). The background is a dark, textured wall.

Figure I.1.1 ■ **Snapshot of performance in science, reading and mathematics**

- Countries/economies with a mean performance/share of top performers **above** the OECD average
- Countries/economies with a share of low achievers **below** the OECD average
- Countries/economies with a mean performance/share of top performers/
share of low achievers not significantly different from the OECD average
- Countries/economies with a mean performance/share of top performers **below** the OECD average
- Countries/economies with a share of low achievers **above** the OECD average

	Science		Reading		Mathematics		Science, reading and mathematics	
	Mean score in PISA 2015	Average three-year trend	Mean score in PISA 2015	Average three-year trend	Mean score in PISA 2015	Average three-year trend	Share of top performers in at least one subject (Level 5 or 6)	Share of low achievers in all three subjects (below Level 2)
	Mean	Score dif.	Mean	Score dif.	Mean	Score dif.	%	%
OECD average	493	-1	493	-1	490	-1	15.3	13.0
Singapore	556	7	535	5	564	1	39.1	4.8
Japan	538	3	516	-2	532	1	25.8	5.6
Estonia	534	2	519	9	520	2	20.4	4.7
Chinese Taipei	532	0	497	1	542	0	29.9	8.3
Finland	531	-11	526	-5	511	-10	21.4	6.3
Macao (China)	529	6	509	11	544	5	23.9	3.5
Canada	528	-2	527	1	516	-4	22.7	5.9
Viet Nam	525	-4	487	-21	495	-17	12.0	4.5
Hong Kong (China)	523	-5	527	-3	548	1	29.3	4.5
B-S-J-G (China)	518	m	494	m	531	m	27.7	10.9
Korea	516	-2	517	-11	524	-3	25.6	7.7
New Zealand	513	-7	509	-6	495	-8	20.5	10.6
Slovenia	513	-2	505	11	510	2	18.1	8.2
Australia	510	-6	503	-6	494	-8	18.4	11.1
United Kingdom	509	-1	498	2	492	-1	16.9	10.1
Germany	509	-2	509	6	506	2	19.2	9.8
Netherlands	509	-5	503	-3	512	-6	20.0	10.9
Switzerland	506	-2	492	-4	521	-1	22.2	10.1
Ireland	503	0	521	13	504	0	15.5	6.8
Belgium	502	-3	499	-4	507	-5	19.7	12.7
Denmark	502	2	500	3	511	-2	14.9	7.5
Poland	501	3	506	3	504	5	15.8	8.3
Portugal	501	8	498	4	492	7	15.6	10.7
Norway	498	3	513	5	502	1	17.6	8.9
United States	496	2	497	-1	470	-2	13.3	13.6

Tabel 2.2.1. Vergelijking van burgerschapskennis tussen landen

Land	Jaren onderwijs	Gemiddelde leeftijd	Burgerschapskennis					Gemiddelde schaalscore	HDI
			250	350	450	550	650		
Denemarken [†]	8	14,9						586 (3,0) ▲	0,93
Taiwan	8	14,1						581 (3,0) ▲	0,74
Zweden [†]	8	14,7						579 (2,8) ▲	0,91
Finland	8	14,8						577 (2,3) ▲	0,90
Noorwegen (9) [†]	9	14,6						564 (2,2) ▲	0,95
Estland [†]	8	14,9						546 (3,1) ▲	0,87
Rusland	8	14,8						545 (4,3) ▲	0,80
België (Vlaanderen)	8	13,9						537 (4,1) ▲	0,90
Slovenië	8	13,8						532 (2,5) ▲	0,83
Kroatië	8	14,6						531 (2,5) ▲	0,89
Italië	8	13,8						524 (2,4) ▲	0,89
Nederland[†]	8	14,0						523 (4,5)	0,92
Litouwen	8	14,7						518 (3,0)	0,85
Letland [†]	8	14,8						492 (3,1) ▼	0,83
Malta	9	13,8						491 (2,7) ▼	0,86
Bulgarije	8	14,7						485 (5,3) ▼	0,79
Chili	8	14,2						482 (3,1) ▼	0,85
Colombia	8	14,6						482 (3,4) ▼	0,73
Mexico	8	14,1						467 (2,5) ▼	0,76
Peru	8	14,0						438 (3,5) ▼	0,74
Dominicaanse Republiek	8	14,2						381 (3,0) ▼	0,72
ICCS 2016 gemiddelde		14,4	Onder D	D	C	B	A	517 (0,7)	

Bron: Munniksma, Anke, Anne Bert Dijkstra, Ineke Van der Veen, Guuske Ledoux, Herman G. Van de Werfhorst, and Geert Ten Dam,. 2017. *Burgerschap in Het Voortgezet Onderwijs. Nederland in Vergelijkend Perspectief*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Tabel 2.2.4. Belang van aspecten van goed burgerschap

Land	Percentage leerlingen dat de volgende zaken zeer belangrijk vindt om een goede volwassen burger te zijn:																Gemiddelde schaalscore belang van aspecten van goed burgerschap							
	Hard werken			Altijd de wet gehoorzamen			Zich inzetten voor het economisch welzijn van hun gezinnen			Zich persoonlijk in- zetten voor de bescherming van natuurlijke hulpbronnen			Het recht om een eigen mening te hebben respecteren			Steun geven aan mensen die het slechter hebben dan jezelf			Deelnemen aan activiteiten om mensen in minder ontwik- kelde landen te helpen					
Nederland [†]	38	(1,1)	▽	41	(1,1)	▼	44	(1,4)	▼	22	(0,9)	▼	60	(1,1)		37	(1,1)	▼	21	(0,9)	▼	46	(0,2)	▼
België (Vlaanderen)	38	(1,1)	▽	56	(1,4)	▽	61	(1,2)		40	(1,2)	▽	61	(1,3)		49	(1,1)		32	(1,1)	▽	49	(0,2)	▽
Denemarken [†]	30	(0,9)	▼	67	(0,9)	△	53	(1,0)	▽	31	(0,9)	▼	67	(1,0)	△	34	(1,0)	▼	16	(0,6)	▼	47	(0,2)	▽
Finland	49	(1,2)	△	67	(1,1)	△	72	(1,1)	▲	44	(1,1)	▽	59	(1,0)	▽	49	(1,0)		22	(0,8)	▼	50	(0,2)	△
Noorwegen (9)	38	(0,8)	▽	63	(0,7)	△	55	(0,8)	▽	40	(0,8)	▽	70	(0,7)	△	50	(0,9)		34	(0,8)		50	(0,2)	
Zweden [†]	37	(1,0)	▽	72	(0,9)	▲	53	(0,9)	▽	46	(1,1)	▽	77	(1,0)	▲	51	(1,3)		29	(1,0)	▽	50	(0,2)	

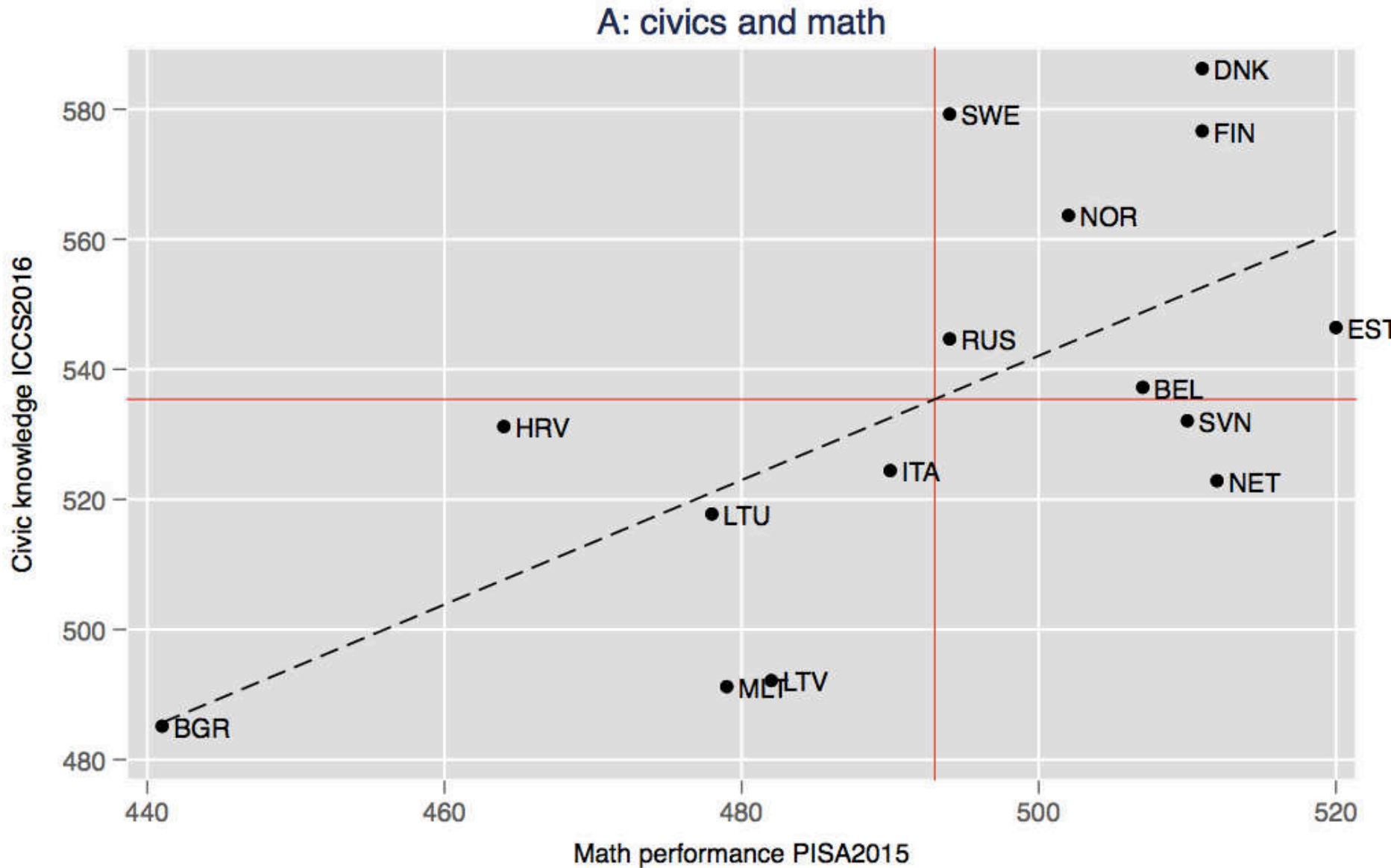
Tabel 2.2.10. Steun voor gelijke rechten voor mannen en vrouwen in 2009 en 2016

Land	2016			2009		Verschil (2016 – 2009)	
Nederland†	52	(0,3)	△	51	(0,5)	0,7	(0,7)
België (Vlaanderen)	54	(0,3)	△	52	(0,3)	1,9	(0,6)
Denemarken†	56	(0,2)	▲	54	(0,2)	1,9	(0,5)
Finland	55	(0,2)	▲	53	(0,2)	1,3	(0,5)
Noorwegen (9)	57	(0,2)	▲	54	(0,3)	2,7	(0,5)
Zweden	57	(0,2)	▲	55	(0,3)	1,9	(0,6)

Tabel 2.2.11. Steun voor gelijke rechten voor etnische groepen in 2009 en 2016

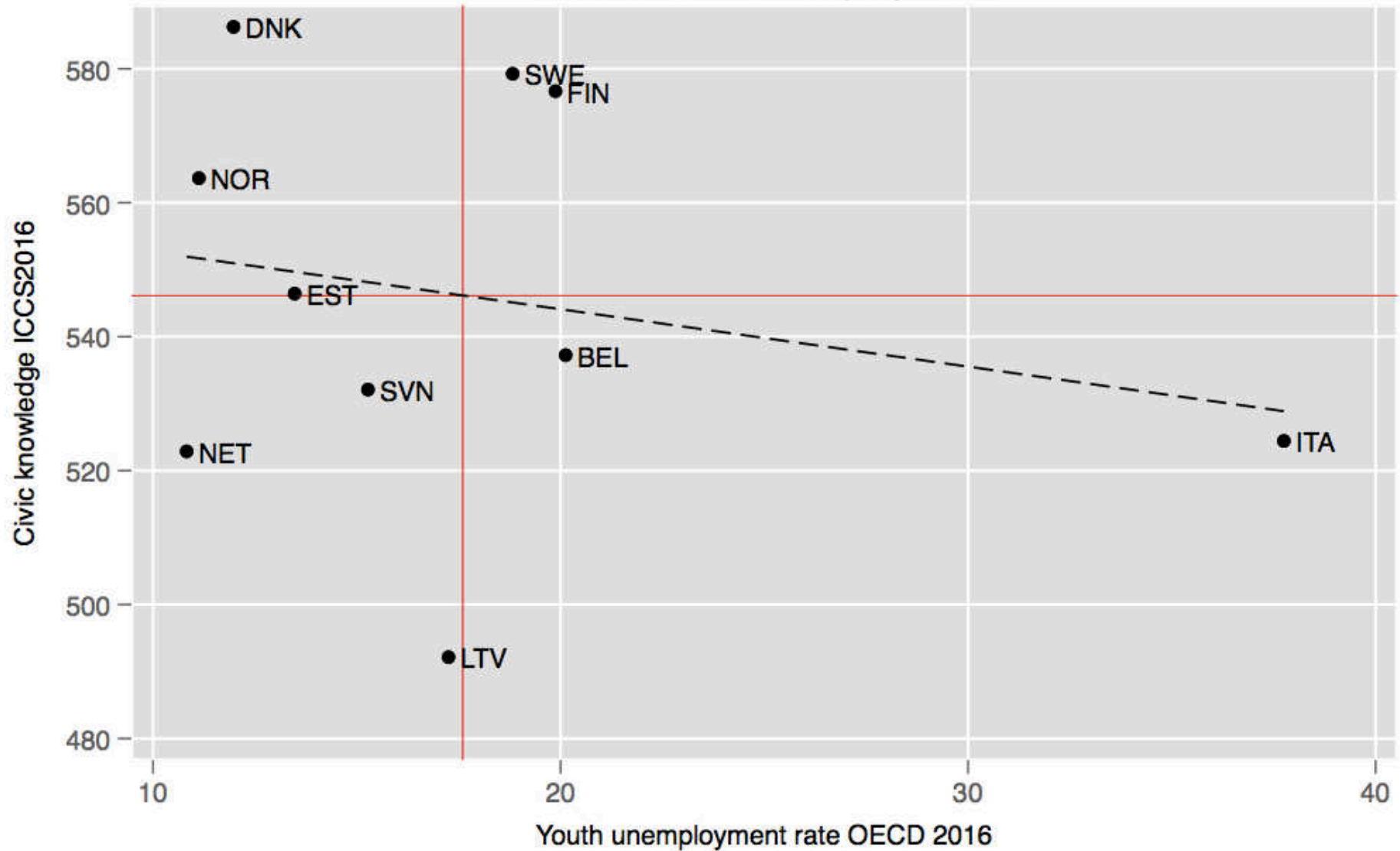
Land	2016			2009		Verschil (2016 – 2009)	
Nederland†	49	(0,3)	▼	47	(0,3)	1,8	(0,5)
België (Vlaanderen)	50	(0,3)	▽	48	(0,3)	2,5	(0,5)
Denemarken†	51	(0,2)	▽	48	(0,3)	2,7	(0,5)
Finland	53	(0,2)		48	(0,2)	4,9	(0,4)
Noorwegen (9)	55	(0,2)	△	51	(0,3)	4,6	(0,5)
Zweden	57	(0,3)	▲	52	(0,3)	5,4	(0,5)

Kennis, werk of burgerschap? (1)

Kennis, werk of burgerschap? (2)

B: civics and unemployment

Samenvatting

- Nederlands beleid vooral gericht op de koopman, en minder op de burger.
- Onderdeel van bredere trends in de samenleving: efficiëntie meer dan gelijke kansen.
- Marktmodel
- Is er een afruil tussen de arbeidsmarkt en burgerschap? Moeten beleidsmakers kiezen?
- Het hele stelsel en meerdere uitkomsten tegelijkertijd in ogenschouw nemen.
- Kennisgaten...